

Verso

Irodalomtörténeti folyóirat

Verso
Irodalomtörténeti folyóirat
2022/2

Szakmai védnökök

Bartók István
Jankovits László
Nagy Imre

Szerkesztők

Bozsoki Petra
Kucserka Zsófia
Laczkó András
Milbacher Róbert
Pálffy Eszter
Pap Balázs
Szatmári Áron

Tördelőszerkesztő

Pap Balázs

Borítóterv

Simor Kamilla

ISSN 2630-8479

Felelős kiadó

a PTE BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet
Klasszikus Irodalomtörténeti
és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékének vezetője
(7624 Pécs, Ifjúság útja 6.)

szerk@versofolyoirat.hu

TARTALOM

TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY

KUCSERKA ZSÓFIA

Lehet-e a nőknek humora?

Humorelméletek és a női testfelfogás viszonya a 19. századi magyar irodalomban 9

TÁRSALKODÓ

PAP BALÁZS

Változatok és változtatások

Sztárai Mihály 23. zsolttára 27

ETLINGER MIHÁLY

Nyomtatványok, kéziratok és másolói tipológia

A 16–17. századi magyar versek szöveggyűjteményéhez 37

KRITIKAI LAPOK

BARTÓK ISTVÁN

„Betű szerint való magyarság”: Férfias kezdeményezések a középkorban

(BARTÓK Zsófia Ágnes, *Egyházi férfiak magyar nyelvű szövegei: A Pray-kódextől az Érdy-kódexig*, Bp., Argumentum–ELTE BTK Vallástudományi Központ Liturgiátörténeti Kutatócsoport, 2021 [Műhelytanulmányok, 7].) 47

FAJT ANITA

A hallgatás művészete

(ÖTVÖS Péter, *Az otthon elhagyása, félelem és reménység: „Elég nehéz, hogy egyedül vagyok”*, Bp.–Eger, Kossuth Kiadó–Eszterházy Károly Egyetem–MTA Könyvtár és Információs Központ, 2021 [Kulturális örökség].) 53

OWAIMER OLIVER

Húsz év múlva

(SZILÁGYI Márton, *Az íróvá válás mikrotörténete a 19. század első felében: Lisznyai Kálmán és az „irodalmi gépezet”*, Bp., Reciti, 2021 [Vitae, 3].) 65

HAVASRÉTI JÓZSEF

„Aranykor” és „kisiklás”: Klaniczay Tibor és a Rebakucs öröksége

(ÁCS Pál, SZÉKELY Júlia, *A reneszánsz reneszánsza: Beszélgetések Klaniczay Tiborról és a reneszánsz-kutatásról*, Bp., Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2021 [Magyar Történelmi Emlékek: Értekezések].) 73

A tanulmányok összefoglalói / Abstracts 87

A lapszám szerzői 91

Owaimer Oliver

Húsz év múlva

SZILÁGYI Márton, *Az íróvá válás mikrotörténete a 19. század első felében: Lisznyai Kálmán és az „irodalmi gépezet”*, Bp., Reciti, 2021 (Vitae, 3).

Szilágyi Márton először 1989-ben, még magyar–történelem szakos hallgatóként publikált rövid dolgozatot Lisznyai Kálmánról az *Irodalomtörténeti Közlemények*-ben.¹ Jóval később, további Lisznyairól szóló írások megjelenése után, 2001-ben adta közre 148 oldalas, *Lisznyai Kálmán: Egy 19. századi írói életpálya társadalomtörténeti tanulságai* című tanulmányát, mely a magyar társadalomtörténet keretein belül, filológiai módszerekkel és mikrotörténeti léptékekkel igyekezett újraértelmezni az elfeledett költő pályáját.² Mint tudjuk, a kísérlet kifejezetten eredményes volt, a szakmai közvélemény lelkesedéssel fogadta, s azóta a Bach-korszak irodalomtörténetével foglalkozó szakirodalom egyik alpmunkájává vált. A Reciti gondozásában megjelent kötet a korábbi füzetecske átírt, kibővített, immáron 266 oldalas változata. Felmerül a kérdés, hogy vajon húsz év után milyen hozadéka lehet egy átdolgozott, második kiadásnak. És mit tehet a kritikus, akinek egy már bizonyított, az idő próbáját kiálló, sikeresnek bizonyuló, bár némileg módosított koncepciót kell mérlegre tennie? Reményeim szerint e sajátos helyzetből talán előnyt is kovácsolhatunk, s az első kötet és annak korabeli kritikai fogadtatása (illetőleg az abból kirajzolódó befogadói horizontok jelennel való ütköztetése) termékeny szemléleti távlatot kínálhat Szilágyi Márton régi-új könyvének vizsgálatához. Magyarán annak kívánunk utánajárni, hogy miként közelítették (és írták) meg húsz évvel ezelőtt, s miként értelmezhető (és írható meg) napjainkban Lisznyai Kálmán különös életpályája.

Úgy tűnik, a 2001-es biográfia mindenekelőtt a kanonikus és esztétikai szempontokat mellőző témaválasztás tekintetében volt revelatív a korabeli (szélesebb) olvasóközönség számára; legalábbis a szűkebb szakmai vagy ismeretterjesztőbb igényű recenziók alapján arra következtethetünk, hogy a kötet egyik primér hozadéka Lisznyai irodalomtörténeti emlékezetbe való beemelése volt: „Vajon hányan tudják a mai »művelt középosztályból«, az irodalmi közéletből, ki is volt, vagy még inkább: milyen is volt az a költő, aki magát széles jókedvében, a természetadta

1 SZILÁGYI Márton, *Lisznyai Kálmán és a regionális népi műveltségek romantikus képe a XIX. század közepén*, ItK, 93(1989), 592–596.

2 SZILÁGYI Márton, *Lisznyai Kálmán: Egy 19. századi írói életpálya társadalomtörténeti tanulságai*, Bp., Argumentum, 2003 (Irodalomtörténeti füzetek, 149).

költészet esztétikájának képviselőjében a »madarak pajtásának« merte elnevezni, s aki hajdanában, százötven évvel ezelőtt oly széles népszerűségnek örvendhetett, amilyenre magyar költő azóta is legfeljebb csak álmaiban vágyhatott?» – nyitotta Margócsy István a kötetről szóló írását az *Élet és Irodalomban*.³ Lisznyai ugyan 2021-re sem emelkedett a kánon élvonalába (s erre Szilágyi Márton sem törekedett), ám a mikrotörténeti életrajznak köszönhetően mostanra ismeretlen szerzőnek sem tekinthető a korszak iránt érdeklődők körében. Szilágyi nem csak egy kétségkívül izgalmas, ambivalens személyiséget, a maga korában felettebb népszerű, országos költői turnékat tartó, majd Petőfi-epigonként elkönyvelt és elfeledett szerzőt mutatott be olvasóinak. A költő személyiségének társadalmi (kor)jelenségként való „fel-fedezésében” lényeges mozzanatnak tartom, hogy sikerült egy abszolút kanonikus alkotásnak, Arany János *A walesi bárdok* című balladájának keletkezéstörténetéhez is hozzákapcsolni a Bach-korszakban Ferenc Józsefhez üdvözlő költeményt író, alkoholizmusa és csapodár életvitele miatt állandó anyagi zavarokkal küzdő művész életpályáját.⁴ Ugyan Lisznyai alakjának és viszontagságos életének újdonságereje csökkent mára, mindenképpen többletértékkel bír, hogy az új könyv – néhol a korábbi bírálatok hatására⁵ – tárgyi-ténybeli szempontból jóval adatgazdagabb, aprólékosabb és pontosabb lett. Szilágyi nemcsak a szakirodalmi apparátust bővítette ki frissebb kutatásokkal, hanem számos életrajzi epizódot pontosított s járt körül részletesebben, legyen szó például a Petőfivel egyidős székely-palóc költő születési adatairól, az 1839-es (eddig észrevétlen) pályakezdésének körülményeiről, egy barátjától „kölcsonként” s egy kormánylapban saját neve alatt közölt (példa nélküli) prózaközléséről, az országos körutakon tartott írói estek, úgynevezett „dalidók” részleteiről, vagy akár az alkoholbeteg művész utolsó – a frissen megalakuló Írói Segélyegylet által finanszírozott – gräfenbergi gyógykúrájáról.

Lisznyai történelmi személyiségként való „rekanonizációjához” köthető még egy teljesen új, Lisznyai irodalmi hagyományban való megjelenítéseit vizsgáló (némi szövegergonómiai aránytalanságot mutató) fejezet, mely a költő alakját Krúdy Gyula *Ál-Petőfi* című regényében Petőfi életének és halálának tanújaként, Nagy András

3 MARGÓCSY István, *Madarak pajtása: Szilágyi Márton: Lisznyai Kálmán, Élet és Irodalom*, 2001. okt. 26., 22.

4 Noha a szerző beépítette eredményét a Lisznyai-életrajzba, e fejlemény jóval korábbi volt, nem pusztán a kismonográfia gyümölcse. SZILÁGYI Márton, *Edvárd király, angol király... Arany János és Lisznyai Kálmán*, *Tekintet*, 3(1990), 6. sz., 113–118. A tanulmány későbbi hatásáról: TÁRJÁNYI Eszter, *Arany János és a paradisztikus hagyomány*, Bp., Universitas–EditioPrinceps, 2013, 260; MILBACHER Róbert, *Arany János és az emlékezet balzsama: Az Arany-hagyomány a magyar kulturális emlékezetben*, Bp., Ráció, 2009, 294; HÁSZ-FEHÉR Katalin, „...hogy Kegyed észre nem vette, csodálom...”: *Arany János és a filológiai perspektíva*, Bp., Kortárs, 2019, 155–207.

5 Elsősorban kettő írás említendő: Margócsy István Krúdy Gyula *Ál-Petőfi* című regényére mint a Lisznyai-reprezentációk egyik meghatározó darabjára hívta fel a figyelmet, melynek Szilágyi egy rövid alfejezetet is szentel az új könyvben; Andor Csaba pedig Lisznyai születési körülményeire, illetve néhány Madách Imrere vonatkozó állítást kérdőjelezett meg. (A kifogásolt Madách-adalékokon a szerző nem módosított.) MARGÓCSY, *i. m.*; ANDOR Csaba, *Szilágyi Márton Lisznyai-kismonográfiájáról = IX. Madách Szimpózium*, szerk. BENE Kálmán, Bp.–Balassagyarmat, Madách Irodalmi Társaság, 2002 (Madách Könyvtár: Új Folyam, 27), 218–233.

Toron, 1867 című elbeszélésében egy 1956-os sorstragédia parabolájaként, illetve Bán Zoltán András *Kísértet-csárdás* című drámájában egy szélsőségesen karikírozott bohém művész paródiájaként látja megelevenedni. A kötet egy ponton utal rá, de talán ebbe a fejezetbe is illeszkedett volna (az egyébként olykor Liszniai dalidőkörútjaiban is segédkező, szintén Vahot Imre köréhez tartozó) Szokoly Viktor *Regényes rajzok Petőfi ifjúkori éveiből* (1859) című fikciós életrajza, melynek érdekessége, hogy a bohém költőt még Liszniai életében ábrázolta, mint a pályakezdő, még be nem futott Petőfinek Pozsonyban segítséget nyújtó, őt az irodalmi életbe bevezető, nyíltszívű barátot. A kisregény Lisznyait megjelenítő fejezete történetileg egészen hiteles, s Gyulai Pál is hasonló jelenetet vázolt fel a maga 1854-ben írott tudományos életrajzában. Azonban Szokoly műve a kialakulóban lévő Petőfi-emlékezet szempontjából is érdekes lehet, ugyanis ráirányítja a figyelmet azokra a – a könyv másik főszereplőjére, Vahot Imrere különösen jellemző – kisajátítási törekvésekre, melyek a költő emlékéből szimbolikus és anyagi tőkét igyekeztek kovácsolni, s melyeket Arany János és köre meglehetősen rossz szemmel figyelt. Lévy József például igencsak indulatosan nyilatkozott, amikor 1852 októberében Szelestey László *Liszniai barátunk* című költeménye megjelent a *Hölgyfutárban*:

„Brrr! Azok az ujdondászok! azok a borzas haju, megöregedett fiatal pofák! Művészek, poéták és nagy emberek! Undorom, ha rájok gondolkok. Pedig most van ott az élet javában, most! Elfoglalták a Hölgyfutár egész birodalmat és uralkodnak szörnyűképen való boldogságban. Ujjongatnak, dulakodnak, bogároznak, mint egy harmadfű borju, mely farkához rug, elkezd loholni s bóg és fosik egyszerre s ki tudja nem hiszi-e, hogy loholása repülés, hogy bőgése éneklés! Hallottad-e hírét, miképpen canonizálták Lisznyait a Hölgyf[utár]ban? Rettenetes haragudnál velem te is, ha volna kire és miért. Az ünnepelt költők már ma csak úgy könnyedén kelnek tökmagról. »Lisznyait annyira respektálta Petőfi, hogy költeményeit gyakran bocsatá bírálata alá.« Petőfi bíraltatta magát Lisznyaival!!! Oh minden égnek mindenistenségi!!! De hagyjuk el. bolonduljanak meg még jobban; aztán pukkadjanak meg! szívesen kívánom.”⁶

Érdekes volna alaposabban megvizsgálni, hogy ezek a Petőfi emlékezetét kamatoztatni próbáló kísérletek (ide értve a nagyszámú, 1850-es évekbeli Petőfi-emlékverset is) mennyiben voltak eredményesek, illetőleg hogy mennyiben járultak hozzá a Gyulai által kanonizációs stratégiaként működtetett „Petőfi-epigon” minősítés kialakulásához és elterjedéséhez.

6 Lévy József Arany Jánosnak, Miskolc, 1852. október 13. = ARANY JÁNOS *Levelezése*, II, (1852–1856), s. a. r. SÁFRÁN Györgyi, BISZTRAY Gyula, SÁNDOR István, Bp., Akadémiai, 1982 (Arany János Összes Művei, 16), 103; jegyzetek: 845–846.

Idézzük Jászberényi József 2002-es kritikájának azon részletét, mely a szerző (új)filológiai elkötelezettségét méltatja, a szövegkritikai munkát elhanyagolókat s a „pozitivistá” irodalomtörténészeket egyaránt elmarasztalva: „Ezzel a [filológiai] törekvéssel – azt kell mondjam, sajnos – megint kevésbé járt úton halad. A nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján hazánkba is eljutott elméleti iskolák munkái ugyanis sok kutatóban kettéválasztották az irodalom alaktani-hatástörténeti vizsgálatát a filológiai vizsgálatoktól.”⁷ Napjainkban – megítélésem szerint – kevésbé jellemzőek ezek a korábban lappangó vagy nyílt, a filológiai módszertant valamilyen hermeneutikai műveleteket nélkülöző segédtudományként azonosító hiedelmek: konferenciák és tanulmánykötetek, új szemléletű, kísérleti kritikai kiadások sora igazolja a filológiai munka hazai megújulását és presztízsemelkedését. S ahogy azt Jászberényi írása is jelzi, e „rehabilitációs” folyamathoz Szilágyi munkássága (s 2001-es Lisznyai-könyve) is hozzájárult.⁸ Sőt, az új biográfia létrejöttét részben éppen a kibővített filológiai apparátus indokolja: vagyis, hogy a mára napról napra bővülő digitális folyóirat- és könyvadatbázisoknak köszönhetően precízebben, gazdagabban és mélyrehatóbban sikerült adatolni Lisznyai irodalmi pályafutását és életrajzát. Az akkurátus forráskezelést példázza Lisznyai Kálmán *Hölgyfutárban* közölt verspublikációinak – a függelékben olvasható – jegyzéke is.

Török Zsuzsa korabeli kritikája figyelmeztet, hogy a mikrotörténeti megközelítés a 2001-es biográfia megjelenésekor már nem volt teljesen ismeretlen a hazai irodalomtörténet-írás számára,⁹ a korabeli recepció mégis újdonságként érzekelte a kismonográfia társadalomtörténeti érzékenységű eszköztárát, mely valamiképpen az életrajzírás lehetőségeit értékelte újra azáltal, hogy hőseit a 18–19. században átalakuló társadalmi intézményrendszer feltételeire reagáló egyéni mentalitás dimenziójában képzelte el.¹⁰ Ugyanakkor éppen Szilágyi könyvének módszertani-terminológiai tudatosságát érték a legsarkosabb bírálatok is, melyek mára legalább annyira tükrözik az 1990–2000-es évek irodalomtörténet-írásának elméleti beállítódását, „felzárkózásigényét” és identitáskereséseit, mint amennyire korábban az életrajzkísérlet esetleges hiányosságaira világítottak rá.¹¹ Szegedy-Maszák Mihály például a következőképpen összegezte a Lisznyai-tanulmányról megfogalmazott módszertani jellegű kifogásait:

7 JÁSZBERÉNYI József, *Egy „literat” viszontagságai: Szilágyi Márton: Lisznyai Kálmán. Egy 19. századi írói életpálya társadalomtörténeti tanulságai*, Alföld, 53(2002), 5. sz., 106.

8 A gyakorlati példával szolgáló Kármán Józsefről, Lisznyairól, Csokonairól, Aranyról szóló könyvein túlmutató, kifejezetten elméleti-módszertani igényű felvetéseiről lásd például SZILÁGYI Márton, *Filológia, irodalomtörténet, kanonizáció: Klasszikus módszertudat és új kihívások között*, Helikon, 46(2000), 564–572; Uő, *Textológia, filológia, értelmezés = Textológia – filológia – értelmezés: Klasszikus magyar irodalom*, szerk. CZIFRA Mariann, SZILÁGYI Márton, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2014 (Csokonai Könyvtár, 55), 15–25.

9 TÖRÖK Zsuzsa, *Néhány szóban*, Lk.k.t. [A kolozsvári Láthatatlan Kollégium negyedéves irodalmi folyóirata], 13. sz., 4(2003), nyár, 68–70.

10 Vö. BERKI Timea, *Lisznyai Kálmán: A költő és a társadalomtörténet*, Uo., 63–65.

11 Például GAGYI Ágnes, *Az elméleti nyelv működése*, Uo., 66–68.

„A magyar irodalomtörténet-írásnak egyik fő gyengesége abban rejlik, hogy nem elég alaposan vesszük szemügyre külföldi irányzatok elméleti alapvetését. Még az is előfordul, hogy valamely magyar irodalomtörténeti munka inkább csak ürügyként hivatkozik nemzetközi irányzatra; lényegében a régi múltra visszatekintő magyar hagyomány folytatására vállalkozik.”¹²

Talán az említett kritikáktól sem függetlenül, Szilágyi Márton a kötet terminológiáját is újragondolta: ellentmondásos volt például, hogy míg a 2001-es könyv címe *társadalomtörténeti tanulságokat* ígért, addig a kötet előszava *mikrotörténeti* módszertan mellett érvelt, a két terminust szinte szinonimaként használva. Ezt a terminológiai bizonytalanságot a szerző már korábban tisztázta a hasonló megközelítésű, 2014-es Csokonai-monográfiájában, így az új kiadás módszertani csiszolódásainak nyomai már csak a személyes hangvételű előszóban és a megváltoztatott címben figyelhetők meg.

„[L]egalább annyira szó van ebben a könyvben Petőfiről is, mint amennyire Lisznyairól” – fogalmaz kissé sarkosan Török Zsuzsa egykori írásában,¹³ rámutatva ezzel a könyv egyik legizgalmasabb fejleményére. A kultúra és a kapitalizmus összefüggéseiről való tudásunkat önmagában is jelentősen árnyalta, hogy Szilágyi kontrollanyagának ajánlotta korábbi Lisznyai-biográfiáját, melynek egyik kiemelkedő pontja az az (immár igencsak kibővített) bravúros fejezet volt, amely Petőfi életvitelével összevetve elemezte Lisznyai kettős (nemesi-vármegyei és pesti-polgári) erőtérben formálódó társadalmi szerepmintáit. Nem véletlen, hogy e holisztikusabb, nemzedéki szempontú megközelítésmód érvényesül Szilágyi néhány későbbi, például a Tízek Társasága tagjainak pályakezdését elemző írásában is.¹⁴ Az új biográfiában tovább erősödött az irodalom gazdasági háttere iránti érdeklődés, melyet a Margócsy István híres Petőfi-tanulmányát parafrázáló alcím is jelez. Az ezredforduló körüli fogadtatás az 1840-es években kitalált, s 1858 és 1863 között megszervezett írói esteket rekonstruáló fejezetet elsősorban a szabadságharc utáni évek ízlésvilágára, látens esztétikai normakészletére rávilágító közönségszociológiai, esetleg „kultusztörténeti” tanulmányként értékelte, ám ahogyan azt a megváltoztatott fejezetcím is mutatja, Szilágyi jelentősen átalakította ezt a részt, s fókuszát az estek főszereplőjéről (Lisznyairól) azok szellemi atyjára és megszervezőjére, Va-

12 SZEGEDY-MASZÁK Mihály, *Irodalomtörténeti elképzelések a New Literary History című folyóiratban = Az irodalomtörténet esélye: Irodalomtörténeti tanulmányok*, szerk. VERES András, Bp., Gondolat, 2004, 215–231, 218. – E recenzió kereteit értelemszerűen szétfeszítené, érdekes volna azonban e meglátásokat Dávidházi Péternek a 2004-ben (Szegedy-Maszák írásával egy időben) megjelent Toldy-monográfiájának utolsó fejezetében megfogalmazott szemléletével összehasonlítani. DÁVIDHÁZI Péter: *Egy nemzeti tudomány születése: Toldy Ferenc és a magyar irodalomtörténet*, Bp., Akadémiai–Universitas, 2004 (Irodalomtudomány és kritika, 1).

13 TÖRÖK, i. m., 68.

14 SZILÁGYI Márton, *Utak az első publikációhoz: Az 1840-es évek irodalmi nemzedékének pályakezdése = Pályakezdés, karrierút, irodalomtörténet*, szerk. RADNAI Dániel Szabolcs, RÉTFALVI P. Zsófia, SZOLNOKI Anna, Pécs, Verso, 2021, 67–90 (Verso könyv).

hot Imrére helyezte át. Ezáltal az olvasók és szerzők érintkezési szokásrendje s a korabeli közönség ízlésvilága mellett az irodalmi pohárünnepek gazdasági vonatkozásai is előtérbe kerülnek. Tehát a dalidók inkább a manapság virágzó irodalmi kapitalizmuskutatók irányából látszanak termékeny vizsgálódási területnek: „A 19. század közepének legérdekesebb, törhetetlen kedélyű, mindig újrakezdésre képes magyarországi médiavállalkozója [t. i. Vahot Imre – O. O.] ugyanis vigyázott arra, hogy azért neki magának is legyen haszna az irodalomból.” (193.) (Kár, hogy az irodalmi találkozóknak technikai részleteire, tartalmi lebonyolítására, üzleti-menedzseri vonatkozásaira összpontosító rekonstrukciójából kimaradtak Szana Tamás és Bányai Elemér előző kiadásban még olvasható, a borittas estek emelkedett hangulatát érzékletesen megidéző visszaemlékezései.) Megjegyzendő, hogy az alcímbe emelt parafrázis ellenére Szilágyi mintha a Margócsy István-féle „irodalmi gépezet” metaforát is átértékelné: a Vahot Imre felé billenő hangsúlyeltolódásokkal udvarias korrekciókat is végrehajt a széles körben elterjedt, az 1840-es évek irodalomgazdaságát Petőfi szempontjából leíró (emiatt – ahogy azt egyik recenzense megjegyyezte – kissé leszűkített és túlhajtott)¹⁵ koncepción.

A korabeli recenziókban gyakran megjelenő dicséret, hogy Szilágyi mikro-történeti érdeklődése ellenére nem mellőzi a történeti-poétikai és kritikátörténeti szempontokat sem. Laczházi Gyula szerint például Lisznai epigonságának (nem minden előzmény nélküli)¹⁶ átértékelése a könyv egyik fontos eredménye: „Habár nem ezek a [poétikai] megfigyelések alkotják a könyv gerincét, a szerző e téren is mond újat. Cáfolja például azt a nézetet, hogy Lisznai Petőfi-epigon, mint azt az irodalomtörténet állítja.”¹⁷ Megítélésem szerint a kötet ezen értéke egy cseppet sem inflálódott, sőt példaként szolgálhat a 19. századi irodalom gazdasági és társadalmi alakulásai iránt egyre élenkebben érdeklődő kortárs kutatások számára, még-hozzá abban, hogy a kontextualizáló megközelítés mellett megőrizték esztétikai szempontú érdeklődésüket, s hogy az alapvetően irodalomtörténeti vizsgálatok ne váljanak speciális érdeklődésű társadalom- és mentalitástörténeti munkákká. Szilágyi az új kötetben – a pajzán részletektől sem mentes *Palóc dalok* (1851) című siker-kötet vizsgálatán túl – külön fejezetet szentel a *Hölgyfutár* állandó szerzőjévé váló költő egyre kevesebb műgonddal megalkotott könyveinek is. A teljesség kedvéért említendő, hogy az új kiadás alkalmat adhatott volna arra, hogy esetleg Eisemann György Lisznai poétikáját hangköltészetként értelmező koncepciójával is számot vessen a szerző.¹⁸

Szilágyi Márton könyvészeti tekintetben is igényes, értékes illusztrációmelléklettel gazdagított monográfiája úgy mutatja be nekünk Lisznai Kálmán rendkívüli,

15 Vö. MILBACHER Róbert, *Egy sikeres kísérlet tanulságairól és várható következményeiről* (Margócsy István: *Petőfi Sándor. Kísérlet*), Jelenkor, 43(2000), 1260–1270.

16 Vö. SZAJBÉLY Mihály, „Most mód nélkül józan világ van”: *Ellenérzések a lírával szemben 1849 után* = Sz. M., *Álmok álmódói: Irodalomtörténeti tanulmányok*, Bp., Magvető, 1997, 47–66.

17 LACZHÁZI Gyula, *Biográfia Lisznai Kálmánról*, Palócföld, 48(2002), 124–127.

18 EISEMANN György, *Az epigonizmus természetrajzához*, Irodalmi Jelen – művészeti portál, 2019. június 11., <https://irodalmijelen.hu/2019-jun-11-1210/epigonizmus-termesztrajzahoz>.

tragikomikus, talán kissé groteszk sorsát és irodalmi pályáját, hogy közben rengeteg egyéb érdekességgel szolgál, hiszen rajta keresztül megfigyelhetők a 19. század társadalmi szereplehetőségei, egyéb mentalitástörténeti vonatkozásai, irodalomgazdasági összefüggései, sajtótörténeti folyamatai, kritikátörténeti és ízlésszociológiai jellegzetességei, emlékezettörténeti tanulságai. Összefoglalásképpen elmondható, hogy az új, javított kiadás átfogó koncepciója – noha két új fejezettel is kiegészült – nem változott szembeötlően; az elkészítése mégis indokolt volt, s nem csak a kötet újra (online is) elérhetővé tételét szolgálta. Egyrészt a kötet életrajzi tényanyaga (a költő születésétől a pályakezdésén át a haláláig) lényeges adatokkal és pontosításokkal bővült, másrészt a forrásbázisa jelentősen gyarapodott főképp az Arcanum adatbázisának köszönhetően; harmadrészt pedig a közelítésmódja is fókuszáltabb lett az irodalomgazdasági érdeklődés markánsabb érvényesülése által. Emellett azt is látnunk kell, hogy az új változat már olyan megváltozott, társadalomtörténeti aspektusokra fogékonyabb tudományos közegbe érkezett, melyet – többek között – éppen Szilágyi Márton korábbi biográfiája, illetve más, hasonló szemléletű munkái formáltak át az elmúlt húsz évben, s amelyet most ez a javított-bővített kötet is számos eredménnyel gazdagít.